

Bir Halk Eğitim Merkezinde Verilen İlk Yardım Kursunun Etkililiğinin Değerlendirmesi

Investigation of the Effectiveness of First Aid Course in a Public Education Center

Meral ŞAHİN¹, Ramazan ASLAN²

ÖZ

İlk yardım, akut bir hastalık veya yaralanma için sağlanan yardımcı davranışlar ve ilk bakım olarak tanımlanır. Yapılacak yeterli ve bilinçli ilk yardım ile yaşanan can kaybının %38'inin olay mahallinde önlenebileceği saptanmıştır. Halkın ilk yardım konusunda eğitilmesi ölüm ve yaralanma oranlarında önemli iyileştirmelere sebep olmaktadır. Halk eğitim merkezleri halkın eğitilmesinde önemli bir yere sahiptir ve ilk yardım eğitiminin halka ulaşması içinde önemlidir.

Bu çalışmada, Giresun ili Merkez ilçesi Halk Eğitimi Merkezi'nde 2019 yılı mart ayı içerisinde verilen 18 saatlik ilk yardım eğitiminin etkinlik derecesinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla kursiyerlere eğitim öncesi, eğitim sonrası ve eğitimden bir ay sonra olmak üzere üç ayrı test uygulanmıştır.

Elde edilen veriler SPSS 22 paket istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Parametrik varsayımların sağlanmamasından dolayı Non-parametrik istatistikler kullanılmıştır. Önceden ilk yardım eğitimi almış olma durumunun ilk yardım bilgi düzeyinde uzun süreli bir artış oluşturduğu söylenebilir. Test puanları incelendiğinde eğitim sonrası test puanının anlamlı düzeyde arttığı ve bir ay sonrasında da artmış olan bu değere yakın olduğu saptanmıştır.

Halk Eğitim Merkezinde verilen ilk yardım eğitimi katılımcılarda uzun süreli bir bilgi değişikliği meydana getirmiştir. Tüm katılımcıların bilgi düzeylerinde artış meydana gelmiştir. Eğitim Merkezlerinde verilen ilk yardım eğitimlerinin yaygınlaştırılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlk Yardım, Etkililik, Halk Eğitimi

ABSTRACT

First aid is defined as the initial care provided for an acute illness or injury and the first care. It was determined that 38% of deaths with conscious and adequate first aid could be prevented at the scene. Training of the public on first aid causes significant improvements in the mortality and injury rates. Public education centers have an important place in the education of the public and are important in reaching first aid education.

In this study, it was aimed to determine the effectiveness level of the 18-hour first aid training given in March 2019 at the Center for Public Education of the province of Giresun. For this purpose, three separate tests were applied to the trainees; before, after and a month after the training.

The data were analyzed by using SPSS 22 package statistical program. Non-parametric statistics were used due to the lack of parametric assumptions. It can be said that having previously received first aid training has a long-term increase in the level of first aid knowledge. When the test scores were examined, it was found that the post-training test score increased significantly. Similarly, the test result after one month was found to be close to this value.

The first aid training given in the Public Education Center caused a long-term information change in the participants. The level of knowledge of all participants increased. First aid training given in Training Centers should be expanded.

Keywords: First Aid, Efficiency, Public Education

*Bu çalışma 4. Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Yönetimi Kongresinde poster bildiri olarak sunulmuştur.

1 Öğretim Görevlisi, Giresun Üniversitesi Espiye Meslek Yüksek Okulu Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü İş Sağlığı ve Güvenliği Programı, mrlshn52@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9287-2839

2 Araştırma Görevlisi, Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, ramazan.att.aslan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5602-6379

İletişim / Corresponding Author: Ramazan ASLAN
e-posta/e-mail: ramazan.att.aslan@gmail.com

Geliş Tarihi / Received: 15.05.2019
Kabul Tarihi/Accepted: 10.09.2019

GİRİŞ

Umulmayan ya da istem dışı bir durum dolayısıyla bir nesnenin, bir kimsenin ya da bir aracın zarara uğraması olayına kaza denir.¹ Kazalar morbiditeyi ve mortaliteyi artırması, ekonomik kayba ve işgücü kaybına neden olması, yaşam kalitesini azaltması nedenleri ile önemli bir sağlık sorunudur.² Kazaların nedenleri arasında birçok faktör gösterilebilir. İhmalkârlık, bilgisizlik, panik, şiddet, telaş gibi faktörlerin sonucunda kazalar gerçekleşmektedir.³ Kazalar, sonucunda kanama, kırık, yanık ya da yaralanmalar gibi durumlara mahal verdiği için ilk yardım gereksinimi ortaya çıkmaktadır.

Herhangi bir durumda herhangi biri tarafından başlatılabilecek olan ilk yardım, akut bir hastalık veya yaralanma için sağlanan yardımcı davranışlar ve ilk bakım olarak tanımlanır.⁴ Hayatı korumak, acıyı hafifletmek, daha fazla hastalık veya yaralanmayı önlemek ve iyileşmeyi teşvik etmek ilk yardımın amaçlarıdır.⁴

Evde, okulda, işyerinde ilk yardım bilip uygulayan bireylerin yanı sıra herkesin bu konuda zaman zaman uygulamalı şekilde eğitilmeleri ilk yardımda örgütlenmenin temelini oluşturur.^{5,6} Kardiyak arrest durumunda hastaya hemen temel yaşam desteği yapılmazsa beyine yeterli oksijen gidemeyeceğinden, beyin yeterince kanlanamamakta ve 4-6 dakika içinde beyin hasarı başlamakta, 10 dakikadan sonra geri dönüşsüz sakatlıklar ya da ölüm gerçekleşmektedir.⁷ Kaza sonrası yaşanan can kayıplarının %10'u ilk 5 dakika içerisinde, %50'si de ilk 30 dakika içerisinde gerçekleşmektedir.⁸ Yapılacak yeterli ve bilinçli bir ilk yardım ile yaşanan can kayıplarının %38'inin olay mahallinde önlenebileceği saptanmıştır. İlk 5 dakika ilk yardımın en etkili olduğu zaman dilimidir.⁹ Yapılan çalışmalarda, halktan bireylerin yaptığı ilkyardım, özellikle kalp akciğer canlandırması eğitiminin önemli faydaları olduğu saptanmıştır.⁷

Sağlık Bakanlığı tarafından 29.07.2015 tarihli İlk Yardım Yönetmeliği'nde, fertlerin

ve toplumun temel sağlık bilgisinin artırılması, ilkyardım bilgi ve becerisinin topluma öğretilmesi amaçlanmıştır.¹⁰

Kitle, toplum, yetişkin, sosyal, temel ve yaygın eğitim gibi adlar altında girilen halk eğitimi, yetişkinlere ve okul dışında kalanlara yönelmiş düzenli, dizgeli ve örgütlü bir eğitim sürecidir. Halk eğitiminin hedefinde yer alan kitle öğrenme isteği, eğitim düzeyi, cinsiyet, akıl gibi, özellikleri birbirlerinden farklı bireylerden oluşmaktadır.¹¹ Türkiye İstatistik Kurumu 2016 istatistiklere göre; yaygın veya örgün eğitim faaliyetlerine 18 yaş ve üzeri erkeklerden %26,6'lık ve kadınlardan %18,9'luk katılım sağlanmışken %49,5 oranında yükseköğretim mezunları bu eğitimlere katılan çeşitli bireyleri oluşturmuştur.¹²

Öğrencilik durumu bir yana bırakıldığında, halk eğitimi çalışmalarının yönlendiği kitle, okul özelliklerinin yanında bu eğitimleri alanların toplumda birer sorumlu ve üretici rolündeki bireyler olmalarıdır ve halk eğitimi bu bireylerin yeteneklerini, tutumlarını, davranışlarını geliştirmek üzere bilgi ve beceri edindirmeyi amaçlar.¹¹ Nedenleri açısından yaygın eğitime katılım incelendiğinde, ilk sırada %61,9 ile "işini daha iyi yapmak" yer alırken %49,8 ile "günlük hayatta gerekli bilgi ve becerileri kazanmak" maksadıyla bireylerin bu eğitimleri tercih ettiği saptanmıştır.¹²

Bugün yetişkin, köylü, genç, yaşlı gibi birbirinden farklı özelliklere sahip birçok birey, okul dışında eğitim, kişisel gelişim, meslek edindirme, sosyal ve kültürel anlamda çeşitli imkânlar sunduğu için ve bu imkânların büyük çoğunluğu da ücretsiz olduğu için halk eğitim merkezlerini tercih etmektedirler. Bahsedilen sebepler tüm halka erişmek açısından, halk eğitim merkezlerinde verilen ilk yardım eğitimlerinin de önemini göstermektedir. Bu çalışmada, Giresun ili Merkez ilçesi Halk Eğitimi Merkezi'nde 2019 yılı mart ayı içerisinde verilen 18 saatlik ilk yardım eğitiminin etkililiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın amacı bir halk eğitim merkezinde düzenlenen ilk yardım kursu içerisinde verilen ilk yardım eğitiminin etkililiğini değerlendirmektir.

İlk yardım kursu beş gün boyunca sürmektedir ve toplam süresi 18 saattir. Kurs kapsamında temel ilk yardım konularında içeriği T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmiş olan teorik ve pratik eğitimler gerçekleştirilmektedir. Eğitim konu başlıkları ve eğitim süreleri şu şekildedir:¹³

- 2 saat İlk Yardımın Temel İlkeleri
- 2 saat Temel Yaşam Desteği
- 4 saat Yaralanmalarda İlk Yardım
- 4 saat Kırık, Çıkık ve Burkulmalarda İlk Yardım
- 3 saat Diğer Acil Durumlarda İlk Yardım
- 3 saat Taşımalar

Araştırma sıralı izlem tasarımıdır ve yarı deneysel bir çalışmadır. Araştırma kapsamında 11.03.2019 ile 15.03.2019 tarihleri arasında Giresun Halk Eğitim Merkezinde, öğle ve akşam olmak üzere iki ayrı zamanda düzenlenen ilk yardım eğitimlerine katılan 51 kişiye ulaşılacak hedeflenmiştir. Eğitime devam etmeme, ön test, son test veya kontrol testini doldurmama gibi sebeplerle yalnızca 30 katılımcı değerlendirilmeye alınmıştır.

Verilerin toplanmasında literatür incelemesi ile oluşturulan anket formu kullanılmıştır.^{14,15} Anket formunda yaş, cinsiyet, ilk yardım deneyimi vb. konuları içeren 18 demografik soru ve katılımcıların ilk yardım bilgilerini ölçmeyi amaçlayan 48 bilgi sorusu yer almaktadır. Bilgi testindeki sorulara verilen her doğru cevaba 3 puan,

bilmiyorum cevabına 2 puan ve yanlış cevaba 1 puan verilerek her bir katılımcının test puanları hesaplanmıştır. Bu hesaplama ile bir katılımcı tüm soruları doğru cevapladığında en yüksek puan olan 144 puanı alabilirken tüm sorulara yanlış cevap verdiğinde en düşük puan olan 48 puanı alabilmektedir.

Katılımcılar eğitim öncesinde, eğitim sonrasında ve eğitimin bitiminden 30 gün sonra aynı form kullanılarak teste tabi tutulmuştur.

Elde edilen veriler SPSS 22 paket istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Parametrik varsayımların sağlanmamasından dolayı Non-parametrik istatistikler kullanılmıştır.¹⁶ Demografik verilerin gösteriminde frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Demografik verilere göre ön test puanındaki değişikliklerin analizinde Man Whitney U testi ve Kruscal Wallis H testi kullanılmıştır. Ön test, son test ve kontrol testi puanlarının karşılaştırılmasında Friedman Testi ile birlikte ikili karşılaştırmalar için Bonferoni düzeltmeli Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Bu analizlerin tablolarında ayrıca ortanca, sıra ortalaması, sıra toplamı, minimum değer ve maksimum değer gibi tanımlayıcı istatistiklere de yer verilmiştir. Araştırmada istatistiksel önem düzeyi $p < 0,05$ olarak tanımlanmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmayı gerçekleştirmek için Giresun Halk Eğitimi Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğünden yazılı izin alınmıştır. Yine araştırmada kullanılan anket formu için Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan etik onayı alınmıştır (Tarih: 13.03.2019/Sayı: 95674917-108.99-E.9740). Araştırmaya katılanlardan sözel onam alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan kursiyerlerin yaş ortalaması 29,7'dir. Kursiyerlerin %73,3'ü kadın, %63,3'ü bekarıdır. Eğitim durumu ve

mesleki dağılım incelendiğinde kursiyerlerin %36,7'si lise ve altı eğitim düzeyinde eğitime sahipken herhangi bir işte çalışmayanların

oranı %63,3'tür. Kursiyerlerin %53,3'ü daha önce hiçbir ilk yardım eğitimi almadığını, %8,3'ü daha önce hiç ilk yardım uygulamadığını, %90'ı kendisinin herhangi bir kronik bir rahatsızlığı olmadığını, %70'i ailesinde herhangi birinin kronik rahatsızlığı olmadığını belirtmiştir. Yine katılımcıların

%53,3'ü daha önce 112 Acil Yardım hattını hiç aramadığını, %90'ı evde ilk yardım malzemesi bulunduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %96,7 ile çok büyük bir çoğunluğu ilk yardımın hayat kurtarıcı bir uygulama olduğunu düşünmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Demografik Değişkenler ve Ön Test Skorları

		N	Yüzde	X±SS
Cinsiyet	Kadın	22	73,3	98,5±7,6
	Erkek	8	26,7	104,3±11,2
Yaş Grubu	30 yaş altı	18	60	99,5±8,1
	30-40 yaş arası	7	23,3	103,5±11,9
	40 yaş üstü	5	16,7	97,2±6,8
Eğitim Düzeyi	Lise ve altı	11	36,7	98,7±6,5
	Ön Lisans	10	33,3	100,8±9,1
	Lisans ve lisansüstü	9	30	101±11,7
Meslek	İşsiz	11	36,7	99,4±8,2
	Ev Hanımı	4	13,3	102,5±6,8
	Öğrenci	4	13,3	94,7±4,9
	Çalışan	11	36,7	101,8±11,1
Medeni Durum	Evli	11	36,7	101,3±10,9
	Bekar	19	63,3	99,3±7,7
Çocuğunuz var mı?	Evet	8	26,7	98,1±6,9
	Hayır	22	73,3	100,8±9,5
Daha önce ilk yardım eğitimi aldınız mı?	Evet	14	46,7	104,1±9,9
	Hayır	16	53,3	96,6±6,2
Daha önce ilk yardım uyguladınız mı?	Evet	5	16,7	99,4±10,1
	Hayır	25	83,3	100,2±8,87
Kronik bir hastalığınız var mı?	Var	3	10	94,6±2,8
	Yok	27	90	100,7±9,1
Daha önce hiç 112'yi aradınız mı?	Evet	14	46,7	99,4±8,6
	Hayır	16	53,3	100,6±9,4
İlk yardımın hayat kurtarıcı bir uygulama olduğuna inanıyor musunuz?	Evet	29	96,7	100,2±9
	Hayır	1	3,3	96
Evinizde ilk yardım malzemeleri var mı?	Var	27	90	100,1±9,2
	Yok	3	10	99,3±7,4

*Kayıp veri bulunmadığı için toplam satırları eklenmemiştir. Toplam 30'dur.

Demografik değişkenler ile Ön-test puanları karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada yalnızca daha önce ilk yardım eğitimi alma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Daha önce ilk yardım eğitimi aldığını belirten katılımcıların ilk yardım bilgi düzeyleri daha önce eğitim

almadığını belirten katılımcıların bilgi düzeylerine göre daha yüksektir (Tablo 2). Literatürde yer alan benzer çalışmalarda bu sonucu desteklemektedir.⁹ Bu analiz sonucunda daha önce ilk yardım eğitimi almış olma durumunun ilk yardım bilgi düzeyinde uzun süreli bir artış oluşturduğu söylenebilir.

Tablo 2. Daha Önce İlk Yardım Eğitimi Alma Durumuna Göre Ön Test Puanı Karşılaştırması

	N	Ortalama	Ortanca	SS	S.O	S.T	U	P
Evet	14	104	104	10	19,54	273,50	55,500	0,01
Hayır	16	97	95	6	11,97	191,50		

Ön test, son test ve kontrol testleri arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla Friedman testi uygulanmıştır ve istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. İkili karşılaştırmalar Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile gerçekleştirilmiştir ve p değeri Bonferonni düzeltmesi ile hesaplanmıştır. Ön test ile Son test ve Kontrol testi arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı iken

($p < 0,001$) son test ile kontrol testi arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamsız olduğu ($p = 0,15$) tespit edilmiştir (Tablo 3). Test puanı incelendiğinde eğitim sonrası test puanının anlamlı düzeyde arttığı ve bir ay sonrasında da artmış olan bu değere yakın olduğu anlaşılmaktadır. Literatürdeki benzer çalışmalarda da son test ve/veya kontrol testi puanları ön test puanından anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır.^{5,9,17-20}

Tablo 3. Ön Test, Son Test ve Kontrol Testi Puanları Friedman Testi Tablosu

	N	Ortalama	S.S.	Min.	Max.	Ortanca	X ²	SD	P	Fark
(1) Ön-Test	30	100,1	8,9	88	127	97,5				
(2) Son-Test	30	124,3	8,4	103	138	126	42,86	2	0,00	1 ile 2 ve 3 arasında
(3) Kont-Test	30	121,3	9,3	99	136	123				

Ön testte 29. ve 40. soru 1 katılımcı tarafından 38. soru 2 katılımcı tarafından doğru cevaplanmıştır. Son testte 38. soru 9 katılımcı tarafından 27. ve 39. soru 10 katılımcı tarafından doğru cevaplanmıştır. Kontrol testinde 38. soru 4 doğru cevap ile en az doğru cevap verilen soru olurken 39. soruya 6 katılımcı 28. soruya 8 katılımcı doğru cevap vermiştir.

Ön test ve Kontrol testinde yer alan sorulara verilen doğru cevaplar değerlendirildiğine hiçbir soruya verilen doğru cevap sayısında azalma olmadığı görülmektedir. Doğru cevap sayısındaki en fazla artış 23 doğru cevap artışla 43. soruda olurken bu soruyu 20 doğru cevap artışla 14. Soru takip etmiştir.

Tablo 5. Ölçme Testinde Yer Alan Bazı Sorular

Soru No	Soru Metni	Cevaplar
14.	Birinci değerlendirme sonunda hasta ve yaralıya hangi durumda sabit yan yatış (koma) pozisyonu verilir?	a) Bilinci, solunum ve nabızı yoksa b) Bilinci varsa, solunum ve nabızı yoksa c) Bilinci yoksa solunum ve nabızı varsa d) Bilinci ve solunumu varsa, nabızı yoksa
27.	Hangileri şok belirtilerindendir?	1. Görünür kanama 2. Soluk cilt 3. Uzunlarda (el ve ayaklarda) soğukluk 4. Hızlı nabız a)1,2,3 b)2,3,4 c)1,2,3,4 d) 1,3,4

Tablo 5. (‘in Devamı) Ölçme Testinde Yer Alan Bazı Sorular

Soru No	Soru Metni	Cevaplar
28.	Hangisi iç kanama belirtilerindendir?	1. Baş dönmesi, halsizlik, huzursuzluk 2. Zayıf ve hızlı nabız 3. Sık ve yüzeysel solunum 4. Vücut ısısında yükselme a) 1,2,3 b) 2,3,4 c)1,2,4 d)1,2,3,4
29.	Soğukta kalmış (donmuş) bir insana ilk yardım olarak yapılacaklar hangi seçeneklerde doğru olarak verilmiştir?	1. Üzerindeki ıslak giysiler çıkarılır 2. Donan bölgeye sıcak uygulanır, elle ovulur 3. Üzerine battaniye, palto ve benzeri giyecekler örtülür 4. Sıcak içecekler verilir. a) 1,2,3,4 b) 2,3,4 c) 1,3,4 d) 1,2,4
38.	Solunum yolu zehirlenmelerinde ilk yardım olarak hangileri yapılır?	1. Yaşamsal belirtilerin değerlendirilmesi 2. Bilinç kapalı ise şok pozisyonu verilmesi 3. Yarı oturur pozisyonda tutulması 4. Cam kapı açılarak ortam havalandırılır a) 1,2,3,4, b) 2,3,4 c) 1,3,4 d) 1,2,4
39.	Cilt yolu ile olan zehirlenmelerde ilk yardım olarak hangileri yapılır?	1. Yaşam bulguları değerlendirilmelidir. 2. Cilt 15–20 dakika boyunca bol suyla yıkanmalıdır. 3. Zehir bulaşmış bölgeden zehrin çıkması için sabunla iyice yıkanır. 4. Ellerin zehirli madde ile teması önlenmelidir a) 1,2,4 b) 2,3,4 c) 1,2,3,4 d) 1,2
40.	Hava yoluna yabancı cisim kaçmasında, kısmi tıkanma olmuş ise aşağıdakilerden hangisi uygulanır?	a) Sirtına vurulur. b) Kusturmaya çalışılır. c) Heimlich Manevrası yapılır. d) Müdahale edilmez, öksürmeye teşvik edilir.
43.	Aşağıdakilerden hangisi hayvan ısırıklarında ve böcek sokmalarında izlenecek yoldur?	a) Köpek ısırmasında, ısırılan bölge sabun ve soğuk suyla en az beş dakika yıkanmalıdır. b) Arı ve akrep sokmalarında, ısırılan bölgeye sıcak uygulama yapılmalıdır. c) Boyunda ve kafada hayvan ısırması olursa, yara etrafına turnike yapılır. d) Yılan ısırıklarında ve bıçak kesilmelerinde, zehir emilerek dışarı atılmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Halk Eğitim Merkezinde verilen ilk yardım eğitimi katılımcılarda uzun süreli bir bilgi değişikliği meydana getirmiştir. Tüm katılımcıların bilgi düzeylerinde artış

meydana gelmiştir. Buradan Halk Eğitim Merkezlerinde verilen ilk yardım eğitimlerinin yaygınlaştırılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük. 10.05.2019 tarihinde erişildi.
2. Tezcan, S., Aslan, D., Yardım, N., Demiröz, A. S., Coşkun, E., Cengiz, G., . . . Çelebi, M. (2001). Ankara İli Altındağ Merkez 1 Nolu Sağlık Ocağı Bölgesinde Kaza Sıklığının Saptanması ve Kazaların Bazı Faktörlerle İlişkisinin Belirlenmesi. *Ege Tıp Dergisi*, 40(3), 165-173.
3. Coşkun, C., Özkan, S., & Maral, I. (2008). Çankırı-Eldivan İlçe Merkezinde 0-14 Yaşlar Arasında Çocuğu Olan Annelerin İlk Yardım Bilgi Düzeyleri ve İlk Yardım Gerektiren Durumların Sıklığı. *Türkiye Çocuk Rast Dergisi*, 2(3), 11-18.
4. Singletary, E. M., Charlton, N. P., Epstein, J. L., Ferguson, J. D., Jensen, J. L., MacPherson, A. I., Pellegrino, J. L., . . . Zideman, D. A., (2015). Part 15: First Aid: American Heart Association and American Red Cross Guidelines Update for First Aid. 574–589.
5. Özyürek, P., Bayram, F., Beştepe, G., Ceylantekin, Y., Çiğerci, Y., Çelik, Y., . . . Yılmaz, A. (2013). Lise Öğretmenlerine Verilen Temel İlk Yardım Eğitiminin Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *XV(1)*, 183-198.
6. Erkan, M., & Göz, F. (2006). Öğretmenlerin İlk Yardım Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 9(4), 63-68.
7. Kızıl, M., Üstünkarlı, N., Yıldız, Ş., Kurtel, K., Şemin, İ., & Abacıoğlu, Y. H. (2018). İlk Yardım Bilgilerinin Doğruluğu Ve İlk Yardım Uygulamalarına Etkisinin Değerlendirilmesi. *Hastane Öncesi Dergisi*, 3(1), 15-30.

8. Altındış, S., Tok, Ş., Aslan, F. G., Pilavcı Adıgöl, M., Ekerbiçer, H. Ç., & Altındış, M. (2017). Üniversite Öğrencilerinin İlk Yardım Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Sakarya Tıp Dergisi*, 7 (3), 125-130.
9. Aytaç, Ş., Gök, M. G., & Özkan, S. (2016). Bir İşçi Sağlığı ve Güvenliği Uygulaması olan Temel İlk Yardım Eğitiminin İncelenmesi. *Gazi Medical Journal*, 53-57.
10. Sağlık Bakanlığı. (2015, Temmuz). İlk Yardım Yönetmeliği. Erişim tarihi: 10.05.2019, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/07/20150729.pdf>.
11. Geray, C. (2002). Halk Eğitimi. Ankara: İmaj Yayıncılık.
12. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2017). Yetişkin Eğitimi 2016. 14.05.2019 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24695> adresinden erişildi.
13. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. (2016). Sağlık Alanı İlk Yardım Kurs Programı. Ankara
14. Bulduk, Mehmet. (2017). Ortaokul Öğrencilerine Verilen Temel İlk Yardım Eğitiminin Etkinliğinin Belirlenmesi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Erzurum
15. Deniz Öztürk, Y. (2018). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencileri ve Niğde Merkez Okullarındaki Sınıf Öğretmenlerinin İlk Yardım Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi. Niğde.
16. Karagöz, Y. (2016). SPSS 23 Ve AMOS 23 Uygulamalı İstatistiksel Analizler. NOBEL Akademik Yayıncılık.
17. Polat, S. A., & Turacı, G. (2002). Bir Polis Okulundaki Öğrencilerin İlk Yardım Konusundaki Bilgi ve Tutumları. *The Eurasian Journal of Medicine*, 27-32.
18. Bildik, F., Kılıçaslan, İ., Doğru, C., Keleş, A., & Demircan, A. (2011). The Need for First Aid Awareness among Candidate Teachers. *Tr J Emerg Med*, 11(4), 166-170.
19. Çil Eyi, S., Örsal, Ö., & Köşgeroğlu, N. (2016). Pansiyonlu Bir İlköğretim Okulunda İlk Yardım Eğitim Programının ve Eğitim Metotlarının Değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 8 (4), 297-305.
20. Bakır, B., & Öztürk, C. (2006). İlköğretim Öğrencilerine Verilen İlk Yardım Eğitiminin Bilgi Düzeyine Etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 312-321.